

Näkökulmia sisältöjen saavutettavuuteen

Avoimen tieteen talvipäivät, Kuopio 8.11.2023

Miia Kirsi, saavutettavuusasiantuntija, Celia

Sisältö

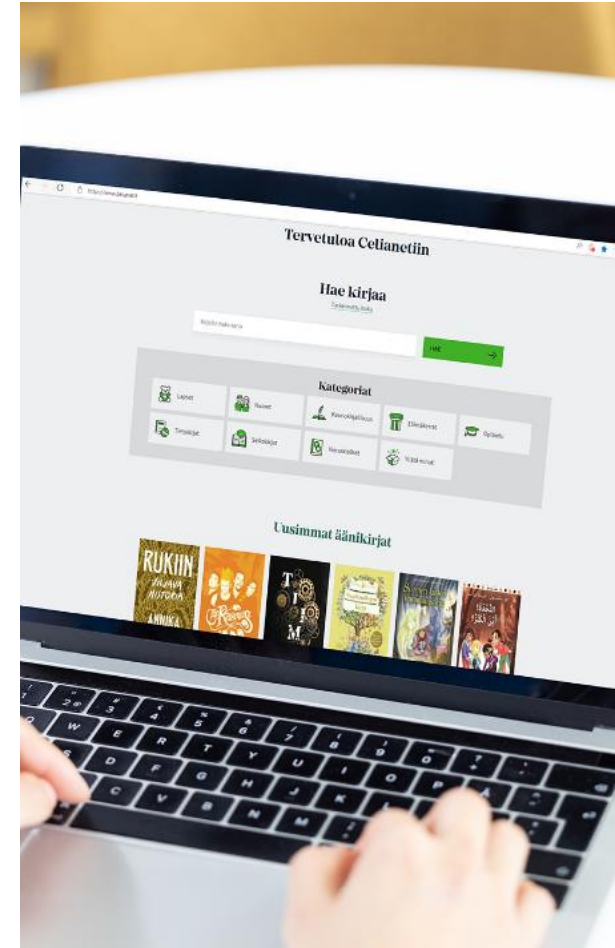
- Yleistä saavutettavuudesta
- Saavutettavuuden sääntely
- Saavutettavuuden huomiointi eri tyyppisissä materiaaleissa
 - julkaisut
 - kurssit, oppimisalustat, verkkosisällöt
 - kuvat ja kaaviot
 - ääni ja video



Yleistä saavutettavuudesta

”Tuotteen, palvelun, ympäristön tai tilojen **käytettävyys**, kun kohderyhmänä on mahdollisimman laaja joukko **kyvyiltään erilaisia ihmisiä.**” ISO/IEC TR 29156:2015

- Läheisiä käsitteitä mm. käytettävyys, esteettömyys
- Tarkoittaa esimerkiksi, että verkkosisällöt ja -palvelut:
 - toimivat erilaisilla päätelaitteilla ja avustavalla teknologialla
 - ovat selkeitä ja ymmärrettäviä
 - ovat mukautettavissa käyttäjän tarpeiden mukaan



Saavutettavuuden kokemus syntyy käyttäjässä

- Saavutettavuus riippuu lopulta aina käyttäjästä. Sama palvelu tai materiaali voi olla toiselle käyttäjälle saavutettava ja toiselle ei.
- Vaikuttavia tekijöitä esim.:
 - käyttäjän taidot ja osaaminen
 - käytössä olevat laitteet ja apuvälineet
 - vamman tai toimintarajoitteen laajuus
 - kokemukset ja asenteet.
- Joskus sama palvelu/aineisto/materiaali ei sovi kaikille vaan tarvitaan erillisiä ratkaisuja.



Digipalvelulaki ja muu sääntely

- Julkista sektoria ja julkisesti rahoitettuja toimijoita on vuodesta 2019 (siirtymäaikoja 2021 asti) koskenut **Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta**.
 - Lain piirissä olevien toimijoiden tarjoamien verkkopalveluiden on sisältöineen täytettävä lain saavutettavuusvaatimukset
 - Pohjalla WCAG eli [Verkkosisällön saavutettavuusohjeet](#)
 - Poikkeuksia vaatimukseen on mm. rajatun ryhmän opetusmateriaaleissa
- 28.6.2025 sääntely laajenee kattamaan **uusia tuotteita ja palveluja**, kun esteettömyysdirektiivin tuomat muutokset astuvat voimaan
 - Esimerkiksi sähkökirjat ja niiden lukemiseen käytetyt laitteet ja ohjelmistot
- Digipalvelulakia valvoo ja siihen liittyvää neuvontaa antaa Etelä-Suomen AVIn saavutettavuusvalvonnan yksikkö. Ohjeita ja yhteystiedot: www.saavutettavuusvaatimukset.fi



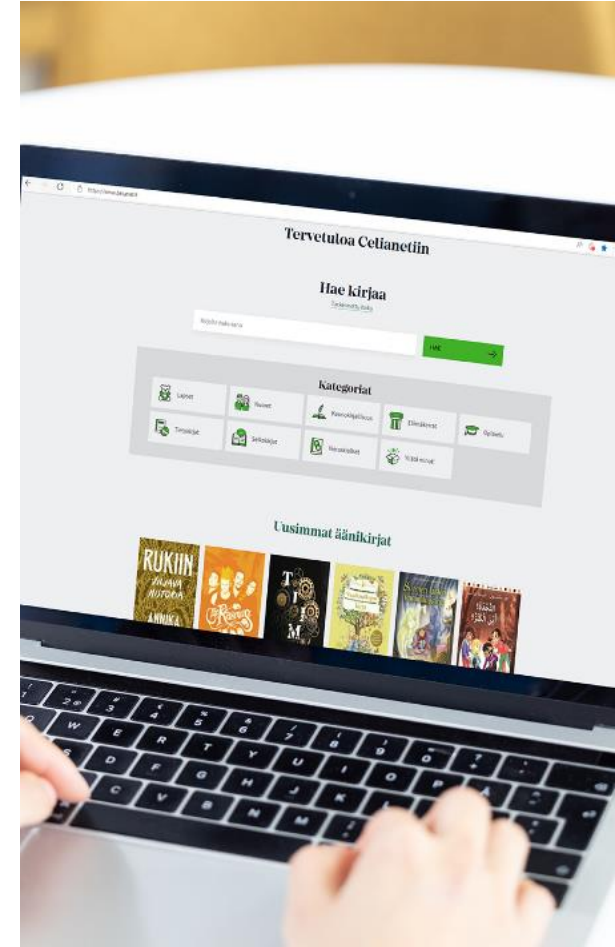
E-kirja vai muu? Määritelmäongelmat lain tulkinnoissa

- Samantyyppiseen materiaaliin, esim. **tekstimuotoiseen julkaisuun**, voi kohdistua vaatimuksia eri syistä:
 1. nykyisen digipalvelulain vaatimukset (julkaistaan korkeakoulun verkkopalvelussa, esim. opinnäyte),
 2. digipalvelulain uudet vaatimukset (julkaistaan e-kirjana tai osana sellaista) tai
 3. ei lainkaan vaatimuksia (julkaistaan artikkelina verkkolehdessä, opinnäyte julkaistu ennen 2018)
- Aineistosta ei välttämättä voi siis ulospäin päätellä, koskeeko sitä saavutettavuusvaatimukset



Saavutettavat sisällöt

- Saavutettavuus opiskelijalle muodostuu alustan ja siellä olevien **sisältöjen** saavutettavuudesta yhdessä.
- Alustan hankkija/tarjoaja on vastuussa siitä, että alusta täyttää vaatimukset
 - Myös toiminnot kuten navigointi, linkit, keskusteluosiot ym.
- Sisältöjen kohdalla saavutettavuus huomioidaan:
 - Sisältöjä valitessa
 - Sisältöjä itse tehdessä



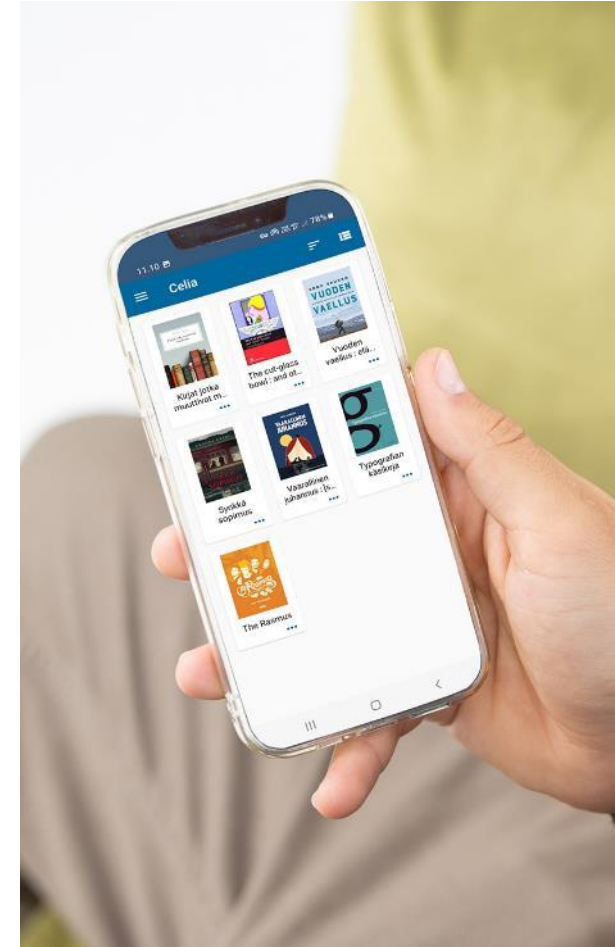
Saavutettavuuden huomiointi julkaisuissa

- Julkaisujen jakelumuotona yleensä PDF, joskus EPUB
- Julkaisun tyypistä ja julkaisupaikasta riippuen ladattavina tiedostoina julkaistavat sisällöt voivat olla jo nyt tai 28.6.2025 alkaen saavutettavuusvaatimusten piirissä.
- Ominaisuuksia: sisältö on aitoa tekstiä, tekstielementit on koodimerkitty oikeilla tunnisteilla, kuvien oleellinen sisältö on annettu tekstimuotoisena.
- Julkaisu sisältää **saavutettavuusmetatietoa**, jonka avulla käyttäjä voi päätellä, soveltuuko julkaisu omiin tarpeisiin.
 - Saavutettavuusmetatiedon määrittely on vielä kesken, mm. Kansalliskirjasto työstää suosituksia.



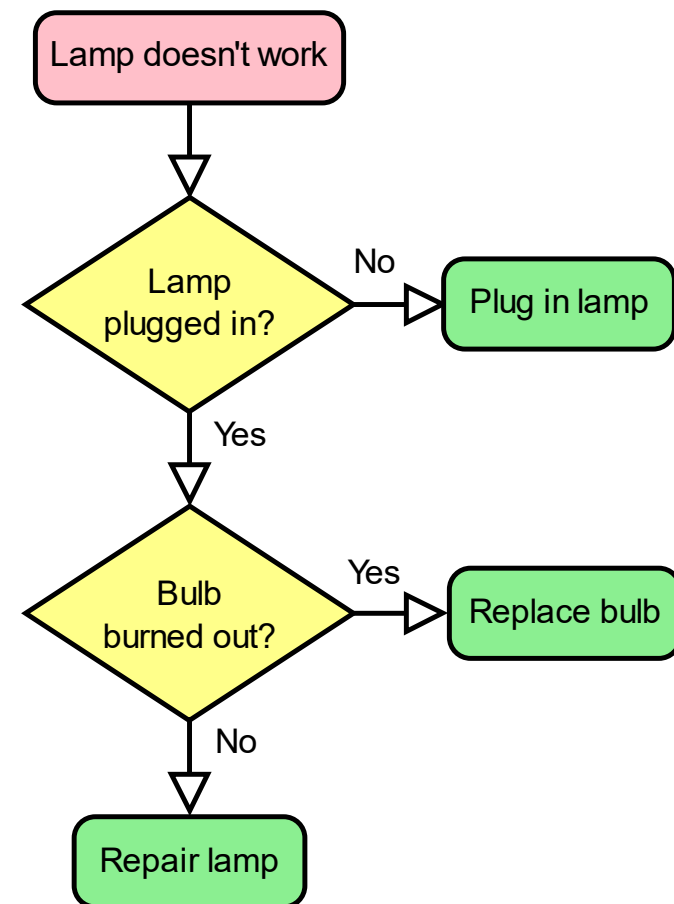
Saavutettavuus muissa verkkosisällöissä

- Verkkoalustalla olevien sisältöjen saavutettavuutta voi olla vaikea erottaa itse alustan saavutettavuudesta.
- Alustoilla on nykyään usein **saavuttavuustyökaluja**: kuville voi antaa tekstivastineen, värikontrastit saa varmistettua ym. Niitä kannattaa opetella käyttämään!
- Myös alustoilla julkaistujen erillisten tiedostojen (esim. PowerPoint, pdf) saavutettavuus on syytä varmistaa.
- Jos saavutettavuusongelmia on, kerro niistä avoimesti!



Kuvat ja kaaviot

- Kaikki eivät näe kuvia tai visuaalisen informaation hahmottamisessa voi olla vaikeuksia.
- Kuvien ja numeerisen tiedon visualisointien (esim. diagrammit) **oleellinen sisältö** pitäisi siis antaa **tekstimuodossa**.
- Tekstin voi antaa tiiviinä ns. alt-tekstinä (html-koodissa ns. alt-attribuutti) tai huolehtia, että kuvien sisältö on kerrottu riittäväällä tarkkuudella ympäröivässä tekstissä.
- Joskus etenkin tiedon visualisointi vaatii laajempaa selostusta.
- Ohjeita esim. [Julkaise kaikille -sivusto](#), [Saavutettavasti-sivusto](#), [Diagram Centerin ohjeet](#).



Svg by Booyabazookaoriginal png by Wapcaplet - [vector version of Image:LampFlowchart.png](#),
Wikimedia Commons CC BY-SA 3.0

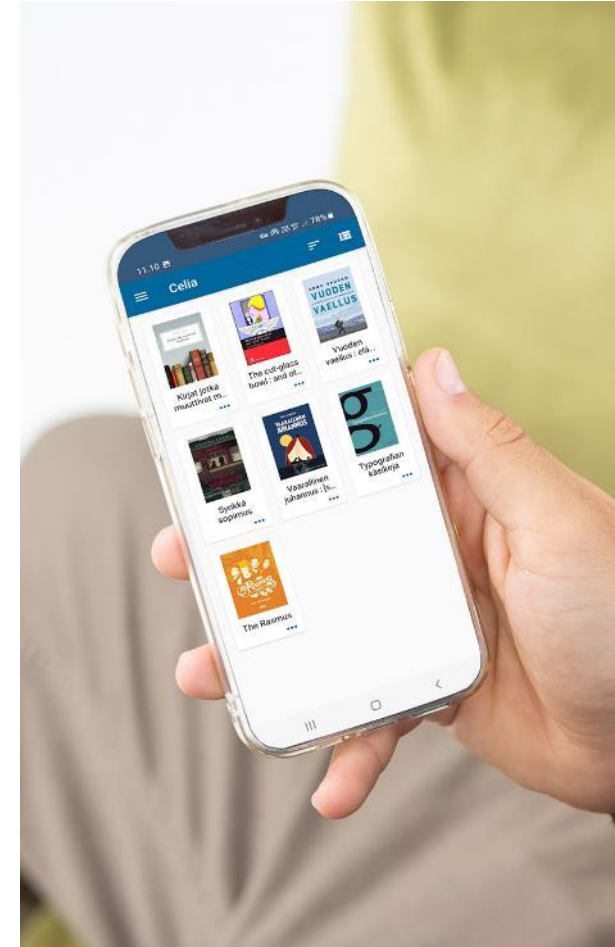
Videoiden tekstittäminen ja äänitteiden tekstivastineet

- Myös audiovisuaaliseen sisältöön kohdistuu vaatimuksia. Pääsääntöisesti tietoa ei tule tarjota vain yhden aistikanavan kautta, eli äänelle (kuten kuville) tulisi tarjota tekstiversio.
- Webinaaritallenteet kannattaa tekstittää: automaattitekstitysokaluja voi ja kannattaa käyttää!
- Jos tarjolla on tekstittämätön video, kerro että tekstityksiä ei ole.
- Podcasteille ja muille äänitallenteille myös tekstiversio, joka on saatavilla samasta paikasta kuin äänitalenne.



Saavutettavuus avoimen oppimisen suosituksissa: tutustu!

- Vuonna 2021 julkaistu [Oppimisen avoimuuden suosituksia](#) (TSV, 2021) sisältää Oppaan avointen oppimateriaalien saavutettavuudesta.
- Myös muita ohjeita ja materiaaleja on tekeillä.
- Välitä tietoa, kysy kollegoilta, verkostoidu!



Kiitos!

www.celia.fi

Miia Kirsi
saavutettavuus@celia.fi

10.11.2023

